

Na etično-etničnem pogonu

Trije izmed mnogih

Dogodki namreč. To so tiste reči, ki smo jim pred desetimi in več leti rekli prireditve

Marko Snoj

Pomen besede dogodek, ki je bil nekdanje splošno "kar se zgodi samo po sebi ali kot nasledek spleta okoliščin", se v zadnjem

času vse bolj približuje pomenu besede prireditve, ki označuje načrtovano in domišljeno predstavo za javnost. Ker ima beseda prireditve lepe manire, se pred nasilnim dogodkom (ki mu štango drži angleški event) raje umika, upajoč, da bodo njeni geni preživeli vsaj v glagolu prirediti, seveda če tega ne bo izrinila tujka organizirati.

Ta utrinek iz sodobnega življenja naših besed bodi uvod v utrinek sodobnega življenja nas, ki živimo v času dogodkov. Pred kratkim sem se tako v dveh dneh udeležil treh, o katerih podajam naslednje poročilo.

Na prvem, ki se je odvijal v veliki dvorani Slovenske akademije znanosti in umetnosti, so predstavili dve deli koroškega narečnega slovaropisja. Profesor Ludvik Karničar, dopisni član SAZU, je govoril o desetletjih dela pri Tezavru slovenskega ljudskega jezika na (avstrijskem) Koroškem. V Gradcu je od leta 1982 do 2012 izšlo sedem zvezkov tega tako potrebnega in izčrpnega dela, ki podaja slovarski opis slovenskih koroških besed od A do sredine črke M. Potem (pravzaprav že malo prej) pa je skromno financiranje projekta presahnilo in vsi poskusi, da bi s skupnimi slovensko-avstrijskimi močmi zagotavljali vsaj eno delovno mesto, ki bi slovar pripeljalo do srečnega konca, so naleteli na gluha ušesa predvsem avstrijskih odločevalcev. Razumljivo. Premnogi koroški in štajerski Nemci, čeprav so v veliki meri potomci ponemčenih Slovencev, bi radi imeli jezikovno mejo na Karavankah, zato kljub sedmemu členu Avstrijske državne

pogodbe ne želijo vlagati v raziskovanje slovenščine, kaj šele v njen razvoj.

En "ne" za tajkuna

Večini slovenskih odločevalcev pa je slovenščina, tudi kadar je imajo polna usta, nekako sitna in odveč, saj je ne znajo vključiti v boniteto oceno faktorja vpliva mednarodne odličnosti ali česa podobnega, kar koli že to pomeni. Z zadnjimi denarji Fundacije Bruno Breschi, ki jo je pri SAZU ustanovil zdaj že pokojni mecen slovenskega slovaropisja, sta Ludvik Karničar in Andrejka Žejn sestavila alfabetařij zbrane gradiva od A do Ž in ga objavila v posebni knjigi. Celotno kartoteko za slovar pa so z Univerze v Gradcu prepeljali v arhiv SAZU, kjer čaka na čase, ko bodo pristojni nehali metati davkoplačevalski denar v nenasitna žrela nepotrebnega in podelili malo več kot drobtinico tudi prizadevanjem za trajnejše dobrine. Saj se zavedamo, da bi samo en "ne" samo enemu navidezno propadlemu tajkunu rešilo slovenistično jezikoslovje za deset let, kajne?

Na isti prireditvi je Karmen Kenda Jež predstavila Slovar oblačilnega izrazja ziljskega govora v Kanalski dolini. Pravzaprav spletno različico slovarčka z naslovom Shranili smo jih v bančah, katerega druga izdaja je v tiskani obliki izšla leta 2015. Slovar se med doslej objavljenimi na portalu Fran odlikuje zlasti po tem, da je to tudi govoreči slovar. S klikom na narečni črkovni zapis namreč priključimo zvočni posnetek, ki nam tudi slušno naslika obravnavano besedo v njenem besedilnem okolju. Ta slovar postavlja nove standarde bodočim narečjeslovnim digitalnim objavam, zlasti slovarskim. Je kdo poskusil za to prebojno delo pridobiti kak evro iz državnega proračuna? Ne, bilo bi brez upa zmage. Redno narečjeslovno delo je resda vključeno v financiranje raziskovalnega programa Slovenski jezik v sinhronem in diahronem razvoju, iz katerega Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU prejema skoraj polovico

potrebnih sredstev za svoje delovanje, a samo z rednimi delovnimi obveznostmi bi takega slovarja še dolgo ne imeli, če sploh kdaj. Žal morajo prebojna humanistična dela pri nas še vedno nastajati na etično-etnični pogon.

Pri nas je še dobro

Iste dne zvečer je bila v unionski dvorani podelitev Zoisovih nagrad. Štirinajst so jih podelili osemnajstim zasluženim znanstvenikom. Kar močno me je zbadlo to, da je med njimi le ena družboslovka in le en humanist, kot da v Sloveniji nekaj veljata samo naravoslovje in tehnika, kot da je tudi slovenska beseda znanost okleščena vse humanistike in družboslovja, kot je tega že okleščena angleška science. A sem se kmalu vsaj za silo pomiril. Pri nas je še dobro, sem pomislil, marsikje na Zahodu imajo celo naravoslovce in tehnike za nebodijihtraba, ki ničesar ne vedo, ki zgolj zavirajo razvoj naftne industrije in škodujejo mirnemu življenju in delu orožarskega lobija. Da o družboslovcih in humanistih ne govorim. Razveselilo pa me je dejstvo, da sta bila prav družboslovje in humanistika deležna nagrad

humanistika deležna nagrad najvišjega ranga. Akademikinja Alenka Šelih, ki je

v veliki meri zaslužna za tisto, kar je v našem kazenskem pravu dobrega, je prejela Zoisovo nagrado za življenjsko delo, dopisni član SAZU Marc L. Greenberg, profesor na Univerzi v Kansasu, pa je prejel nagrado ambasador znanosti. Njegovo bogato jezikoslovno delo se pogosto osredinja prav na slovenščino: posvečal se je prekmurskemu glasovnemu in naglasnemu sistemu, napisal je zgodovinsko glasoslovje slovenskega jezika, slovensko slovnico za tujce in še in še. Njegovo delo je pomembno za temeljno slovenistično znanost, pomembno je za širšo slavistiko in jezikoslovje sploh, torej je nagrada prišla v prave roke. A ne samo to. Dejstvo, da naša država nagradi tujega strokovnjaka, jezikoslovca, celo slavista, ki se osredinja na slovenščino, s tako visoko nagrado, bo imelo blagodejen vpliv tudi na ameriški strani. Kot je v zasebnem pismu zapisala profesorica Johanna Nichols z Univerze v Berkeleyju, je prav, da se iz te nagrade tudi medijsko naredi velika reč, saj to pripomore k podpori za poučevanje in raziskovanje tako imenovanih malih jezikov in kultur v ZDA. Na ta način postanejo jezikoslovni oddelki vidni in prepoznavni, to pa ima za posledico financiranje njihovih nujnih dodatnih dejavnosti, predvsem terenskega dela, ki je v precejšnji meri odvisno od zasebnih donacij.

Od lanskega leta podedovani občutek, da država na simbolni ravni še vedno ni prepoznala tistega, kar so prepoznali domala vsi uporabniki slovenskih jezikovnih priročnikov, namreč da je Fran najbolj uporabljena in torej najbolj uporabna blagovna znamka slovenske humanistike (v povprečju ima zdaj 92.000 poizvedovanj dnevno), zato hranim za naslednjo priložnost.

Obtičal na stranskem tiru

Naslednji dan je bila v mali dvorani Slovenske akademije znanosti in umetnosti predstavitev spletnega Velikega madžarsko-slovenskega slovarja, ki so ga pod vodstvom Marije Bajzek

Lukač in Istvana Lukacza pripravili uredniki Előd Dudas, György Ragyanszki, Brigitta Soos, Alma Varkonyi in Timea Tomka z budimpeške univerze, lektorja pa sta bila Natalija Ulčnik z mariborske in Mladen Pavičić z budimpeške univerze. Dvorana je bila za vse obiskovalce premajhna, tako da ni zmanjkalo samo stolov, temveč tudi zraka. Novi Veliki madžarsko-slovenski slovar vsebuje nekaj več kot 70.000 madžarskih iztočnic s slovenskimi ustreznici, zgledi rabe, frazeologijo in vsem, po čemer se lahko odlikuje sodoben dvojezični spletni slovar. Prosto, tj. brezplačno je dostopen na naslovu www.szotar.net. Njegovo izdelavo je financirala madžarska vlada, ki je držala

dano besedo. Pred približno deseti-
mi leti sta se namreč madžarski
predsednik Viktor Orban in

naš tedanji Danilo Türk dogovorila, da bosta vsak na svoji strani podprla izdelavo sodobnega dvojezičnega slovarja, ki je za medsosedske odnose nujen, za manjšini na obeh straneh meje pa življenjskega pomena. Madžari so prevzeli madžarsko-slovenski del in ga uspešno dokončali, naš slovensko-madžarski del pa je obtičal na stranskem tiru, čeprav smo ga začeli izdelovati celo pred Madžari. Naša država je namreč brez utemeljitve ustavila skromni začetek financiranja tega projekta, potem ko je bila izdelana prva redakcija črke B. Po nekaj letih navideznega zatišja pa je objavila (če me spomin ne vara) 60.000 evrov težek razpis z naslovom Priprava strokovnih podlag za Slovar madžarsko-slovenskega jezika kot podlage za poučevanje v dvojezičnem modelu vzgoje in izobraževanja (kar koli že pomeni besedna zveza "madžarsko-slovenski jezik"), na katerega smo se - razumljivo - prijavi tudi tisti, ki smo za koncept in izdelavo črke B že porabili 20.000 evrov davkoplačevalskega denarja, za razpisanih 60.000 pa smo obljubili obdelati še nekaj začetnih črk. Izdelava celotnega slovarja do Ž bi namreč stala približno pol milijona evrov. A na razpisu nismo bili uspešni. Državnim odločevalcem se je zdelo primernejše podeliti nalogo nekomu, ki je za 60.000 evrov obljubil samo slovarski koncept. Po končanem projektnem obdobju se je izkazalo, da je s tem denarjem narejeni koncept v veliki meri plagiat in da

bi izdelava slovarja po tako zastavljenem konceptu stala - izračunano čez palec - od šest do sedem milijonov evrov.

Proti koncu vsebinsko bogate predstavitve Velikega madžarsko-slovenskega slovarja smo dobili poslušalci priložnost podati pohvale in pripombe ter postaviti vprašanja. Jaz sem seveda pohvalil

sodelavce za uspešno opravljeno delo, sosednjo državo pa za spoštovanje dane besede, ob tem pa okrcal našo, ki se tu ni izkazala, in apeliral na odločevalce, naj omogočijo nadaljnje delo pri izdelavi slovensko-madžarske polovice. Imajoč v mislih zgoraj opisano ravnanje (in še mnoge tu zamolčane umazane podrobnosti), sem izrekel tudi bridke besede, da je namreč slovenska država storila vse, da slovensko-madžarski slovar ne bi bil nikdar dokončan. In v mislih dodal: Saj se zavedamo, da bi bilo slovenistično jezikoslovje s Franom na čelu odrešeno enkrat za vedno, če bi samo prepolovili financiranje takih nepotrebnih, neuporabnih in neuporabljivih "jezikoslovnih" stvaritev, kot je v prejšnjem odstavku omenjeni plagiat, in ta denar preusmerili na naslov tistih, ki znajo in hočejo narediti nekaj koristnega in uporabnega.

Dvojec v dvorani

Nihče iz prepolne dvorane se ni odzval na moje besede. Ker sem sedel v prvi vrsti,

nisem niti vedel, da sta med poslušalci tudi dva, ki sta sodelovala v opisani zgodbi. Eden je bil državni funkcionar, katerega mesto je bilo tisti čas povezano z Madžari, drugi je bil nosilec na razpisu izbranega projekta, katerega rezultat je 60.000 zapravljenih evrov. Prvi je po uradnem koncu prireditve pristopil k meni in mi večkrat brez utemeljitve povedal, "da država tu ni nič kriva, da smo krivi jezikoslovci, ki se ne znamo med sabo dogovoriti". Državni uradniki in funkcionarji to mantra ponavljajo vedno, ko slišijo očitek, da niso financirali tega, kar potrebujemo, ali da so ponovno financirali nekaj, kar bi zlahka pogrešali. Ali nimamo državnih organov tudi zato, da urejajo stvari,

o katerih se državljani ne moremo dogovoriti sami?

Ne prvega ne drugega so tvorca propadle zgodbe o Velikem slovensko-madžarskem slovarju ni bilo dovolj v hlačah, da bi se javno obregnila ob moje bridke besede. Drugega je bilo toliko v glavi, da me je ob odhodu iz dvorane samo pozdravil. Minister Gregor (in vsi njegovi nasledniki po letu 2010) pa nič.

Marko Snoj, ZRC SAZU,
Inštitut za slovenski jezik
Frana Ramovša

Večini slovenskih odločevalcev je slovenščina, tudi kadar je imajo polna usta, nekako sitna in odveč, saj je ne znajo vključiti v bonitetno oceno faktorja vpliva mednarodne odličnosti ali česa podobnega, kar koli že to pomeni

Foto: Jurek Loh